

НИКИТЮК

Олександр Андрійович,
д-р с.-г. наук, професор,
заслужений працівник сільського
господарства України,
заступник голови Житомирської
обласної державної адміністрації,
керівник апарату облдержадміністрації
(м. Житомир)

МЕТОДИ СТВОРЕННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АСКАНІЙСЬКОГО РАМБУЛЬЄ

Висвітлено теоретико-методологічні та наукові аспекти створення асканійського рамбульє. Для створення асканійського рамбульє, крім маток і баранів свого стада, використали баранів і маток типу американський рамбульє, завезених у 1925 р. із США. При створенні даної породи використовували помісі $\frac{1}{2}$ -, $\frac{1}{4}$ - та $\frac{3}{4}$ -кровні по рамбульє. На останньому етапі роботи з породою в незначній частині тваринам була прилита кров прекосів. На початок 80-х років минулого століття порода мала ряд недоліків: нерівномірність довжини волокон у межах руна, недостатня вираженість мериносових якостей, та інші. Для швидкого створення стад нового типу з 1981 р. поряд з чистопородним розведенням широко використовували схрещування асканійських вівцематок з баранами австралійського мериноса.

Рассмотрено теоретико-методологические и научные аспекты создания асканийского рамбульє. Для создания асканийского рамбульє, кроме маток и баранов своего стада, использовали баранов и маток типа американский рамбульє, завезенных в 1925 году с США. При создании данной породы использовали помеси $\frac{1}{2}$ -, $\frac{1}{4}$ - та $\frac{3}{4}$ -кровные по рамбульє. На последнем этапе работы с породой в незначительном количестве животным была прилита кров прекосов. В начале 80-х годов прошлого столетия порода имела ряд недостатков: неравномерность длины волокон в руно, недостаточная выраженность мериносовых качеств, и другие. Для быстрого создания стад нового типа с 1981 года вместе с чистопородным разведением широко использовалось скрещивание асканийских овцематок с баранами австралийского мериноса.

Deal with questions of theoretically, methodological and scientific aspects of create askaniyskogo rambule. Fof creation askaniyskogo rambule, except female and rams of his herd, used female and rams type of american rambule, which were carry in 1925 from USA. When creation this breed used crossbreed $\frac{1}{2}$ -, $\frac{1}{4}$ - and $\frac{3}{4}$ -blood rambule. On the last stage work with breed was flowed blood of precos. In 80 year last century breed had some defects. For quickly creation herds of new type from

1981 with line breeding used interbreeding ascaniyskih female with rams askaniyskogo merino.

Вівчарство – одна з важливих галузей тваринництва. Історія вівчарства налічує – 10 тис. років; тонкорунного – 5 тис. років. Жоден вид свійських тварин не дає такої різноманітної продукції, як вівці: вовну, овчини, смушки для промисловості, баранину, сало і молоко для населення. Розвиток культури вівчарства бере початок від знаменитих регул і маніфестів Петра I щодо тонкорунних овець, які в усі часи втілювали вершину селекційних досягнень і галузевої досконалості розведення овець в цілому. Маніфест від 15 червня 1724 р. представляє Україну як благословенний край із кліматом, особливо сприятливим для розмноження овець і виробництва добротної вовни. Від перших "вікон в Європу" до теперішнього часу вівчарство України пройшло тривалий період виробничого розвитку і господарської досконалості. Це шлях формування переробної промисловості з виробництва вовни, налагодження підготовки висококваліфікованих фахівців, забезпечення ґрунтовних наукових досліджень, освоєння виробничої практики у вівчарстві, розробка організаційної системи забезпечення галузі в цілому. Увесь цей процес мав значну історичну динаміку як у межах країни, так і на рівні міжнародних галузевих зв'язків. Європейська культура німецького вівчарства визначила базові принципи початкових етапів виробничої практики вівчарства України. Породний генофонд овець України формувався за рахунок успіхів племінної роботи світового вівчарства і власних селекційних досягнень. Тому питання історії створення асканійської породи овець є актуальним.

Мета дослідження – висвітлити й узагальнити історію створення асканійської породи овець.

Методика проведення дослідження. Методологічною основою дослідження є принципи історичної достовірності, об'єктивності, системності та комплексності. Використано загальнонаукові (аналіз, синтез, типологізація),

міждисциплінарні (структурно-системний) та власне історичні (проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний та ін.) методи.

Результати дослідження. Асканійська порода овець є першою в світі породою сільськогосподарських тварин, яку виведено всього за 10 років. Академік М.Ф. Іванов почав створювати племінне стадо овець в Асканії-Нова в січні 1925 р., а в 1934 р. Міністерство сільського господарства Української РСР затвердило його як новий тип мериноса рамбульє. Нову породу створено на основі мериносового стада, яке збереглося після громадської війни в Асканії-Нова в колишньому маєтку поміщика Фальц-Фейна, де в 1921 р. налічувалось 4737 мериносових овець.

За свідченнями М.Ф. Іванова, воно було надзвичайно строкатим за складом, помічався значний вплив електоральних і мазаєвських овець. Близько 65% усього маточного поголів'я мало коротку вовну — 5–6 см.

Перед селекціонерами, які працювали в Асканії-Нова, стояло завдання вивести тип безскладчастого рамбульє з міцною конституцією, добрими м'ясними формами, довгою камвольною вовною товщиною 60–64 якості, з високим настригом і виходом чистого волокна.

Почали з того, що із стада мериносів відібрали кращих тварин, які найбільш відповідали наміченому типу. Одночасно виділили кілька тварин, які не відповідали йому, але мали цінні властивості, що могли бути використані в подальшій селекційно-племінній роботі. Таким чином, усього відібрали близько 200 елітних овець і взяли їх за основу для створення бажаного типу.

Для створення асканійського рамбульє, крім маток і баранів свого стада, використали 23 барани і 10 маток типу американський рамбульє, завезених у 1925 р. із США.

У селекційній роботі використовували помісі $\frac{1}{2}$ -, $\frac{1}{4}$ - та $\frac{3}{4}$ -кровні за рамбульє. На останньому етапі роботи незначній частині тварин була прилита кров прекосів.

Надалі застосовували таку методику підбору: баранів з бажаним фенотипом призначали для маток з відповідним фенотипом, а також для

великих маток, які давали більший настриг і мали довшу вовну порівняно з плідниками.

Для баранів з довгою вовною, але порівняно легким руном відбирали густо- та короткововнових маток, а також тих, які мали довгу вовну. Густо- і короткововнових баранів відбирали для рідкововних і більш довгововних маток, а також для маток, подібних за фенотипом з плідниками.

З появою у стаді бажаного типу методикою передбачалося закріплення і збільшення чисельності особин бажаного типу. Для цього застосовували підбір за подібним генотипом та інбридинг на батька. Вдавались також до вбирання бажаним генотипом менш бажаних і до комбінації бажаних генотипів з небажаними. Це дало змогу одержати нові комбінації генотипів, що відповідали поставленій меті.

При відборі віддавали перевагу тваринам з міцнішою конституцією і вибраковували з ознаками надмірної зніженості, перерозвинутості і виродження. Особливо велику увагу звертали на міцний, добре розвинений кістяк [1; 4, с. 103–110, с. 15–17].

На час апробації породи було створено 7 ліній, родоначальниками яких були барани-плідники як асканійського походження (1/24, 7/23 і 2/26), так і американського рамбульє (1672, 8040, 8060 і 12/28). Широкого значення набули лише три лінії — 1/24, 8040 і 8060. Середній настриг немитої вовни на час апробації в породі становив 5,8 кг, вихід чистого волокна — 40%, настриг митої вовни — 2,3 кг. Нова порода овець при апробації отримала назву асканійський рамбульє (у 1949 р. перейменована на асканійську тонкорунну) чисельністю близько 120 тис. гол.

У роки Великої Вітчизняної війни поголів'я породи було майже знищено. Чистопородних овець залишилося 639 гол., у тому числі 48 елітних чистопородних баранів, 165 елітних маток, які були передані в Асканію-Нова [5; 7 с. 107–112; с. 26–28].

Робота по відновленню та вдосконаленню поголів'я овець асканійської породи в 1945–1960 рр. була тривалою, копіткою і здійснювалася за участю

провідних вчених і спеціалістів галузі. Поглинальне схрещування на асканійську породу (так почали називати овець асканійський рамбульє в 1949 р.) здійснювали з ретельним дотриманням методики М.Ф. Іванова. Баранів асканійської породи підбирали до вівцематок грубововнових, курдючних, напів- і тонкорунних порід — цигайської, кавказької, ставропольської, радянського мериноса. У 1960 р. чисельність овець породи досягла 2,2 млн. гол., що становило 30% від породного поголів'я овець в Україні [3, с. 11–16].

За період 1935–1955 рр. було створено нові лінії баранів 758, 579 і 1106.

У 1960–1980 рр. асканійську тонкорунну породу овець удосконалювали шляхом ретельного поліпшення селекції в заводських стадах.

На початок 1980 р. чисельність овець цієї породи досягла 3,286 млн. гол., або 32,2% від загальної їх кількості в Україні, а її племінну базу становили 6 племінних радгоспів та 30 племінних ферм.

Проте на початок 80-х років минулого століття порода мала ряд недоліків: нерівномірність довжини волокон у межах руна (коротка вовна на спині у 82% рун), недостатня вираженість мериносових якостей, слабкі захисні властивості жиропоту, неправильний завиток та небажана для мериносів жорсткість вовни.

У селекційній роботі для швидкого створення стад нового типу з 1981 р. поряд з чистопородним розведенням широко використовувалось схрещування асканійських вівцематок з баранами австралійського мериноса.

Помісні ярки, одержані від такого схрещування в племзаводі «Асканія-Нова», мали живу масу у віці 14–15 міс. в середньому 59,8 кг, настриг немитої вовни 7,35 кг, довжину вовни – 11,8 см.

Таким чином, на основі використання австралійських мериносових баранів в австрало-асканійських помісей збільшилась довжина вовни на 0,8–1,2 см, густина — на 0,5–0,8 тис. волокон на 1 см², підвищились захисні якості жиропоту, знизилась забрудненість вовни мінеральними та рослинними домішками [2, 6 с. 32-36, с. 46–48].

Отже, асканійський рамбульє – це перша вітчизняна порода тонкорунних овець, створена в 1925–1934 рр. під керівництвом академіка М.Ф. Іванова в

господарстві «Асканія-Нова» Херсонської обл. шляхом схрещування місцевих мериносів з баранами американського рамбульє. Основним методом розведення було прийнято відтворювальне схрещування з одночасним ретельними відбором і підбором овець бажаного типу. Елітних баранів перевіряли за якістю потомства, на кращих баранів-поліпшувачів були закладені лінії.

Список використаної літератури

1. *Вениаминов А. А.* Породы овец мира / Вениаминов А. А. – 1984. – 207 с.
2. *Вівчарство* / [Г. К. Даниленко, В. В. Кулик, П. І. Полоська та ін.]. – К. : «Урожай», 1989. – 199 с.
3. *Єрохін А. І.* Вівчарство / А. І. Єрохін, С. А. Єрохін. – М. : МГУП, 2004. – 479 с.
4. *Литовченко Г. Р.* Овцеводство / Г. Р. Литовченко, П. А. Есаулова. – М. : «Колос». – 1972. – 606 с.
5. *Рубан Ю. Д.* Очерки истории зоотехнии и современность / Ю. Д. Рубан. – Х., 1993. – 79 с.
6. *Степанов Д. Г.* Вівчарство / Степанов Д. Г. – К. : Урожай, 1980. – 168 с.
7. *Штомпель М. В.* Технологія виробництва продукції вівчарства / М. В. Штомпель, Б. О. Вовченко. – К. : Вищ. освіта, 2005. – 251 с.